

2019-132

Archeologienota Zottegem Musselystraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

20-12-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Zottegem Musselystraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 1000m² of meer beslaan, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 3511m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is noordzuid georiënteerd. Het betreft een grotendeels onbebouwd terrein gelegen ten westen van de Musselystraat en via een smalle doorgang in het zuiden verbonden met de Hospitaalstraat. Deze doorgang bevindt zich net ten westen van en behoort tot woning Hospitaalstraat 48. Deze woning wordt niet afgebroken. Centraal op het terrein is op de perceelsgrens een noord-zuid georiënteerde bakstenen tuinmuur aanwezig. De site wordt eveneens door een bakstenen muur van de Musselystraat gescheiden. Het terrein is begroeid met gras en onkruid, langs de westelijke perceelsgrens zijn enkele bomen aanwezig.

Het plangebied was afgaande op de 18de- en 19de-eeuwse kaarten aan de oostelijke rand van de kleine stadskern van Zottegem gelegen. Het westelijke deel bevond zich op een vermoedelijk onbebouwd terrein waarop enkele bomen groeiden, het oostelijke deel was in gebruik als akkerland. Rond Zottegem bevond zich geen omwalling, de scheiding tussen de 'boomgaard' en de akker was vermoedelijk een muur of een bomerij. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt de Hospitaalstraat niet als een echte weg afgebeeld, maar eerder als een wegel. Op deze kaart staan op de 'boomgaard' waartoe het plangebied behoort meerdere kruisbeelden afgebeeld. Het is onduidelijk of hier een bijkomende verklaring voor is (louter kruisbeelden, of een aanduiding van een grafveld, of van een domein in bezit van een kerk of abdij, of aanduiding van een ommeegang,...). Ook is er een vijver afgebeeld, deze valt vermoedelijk (deels) in de westelijke helft van het plangebied. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is het terrein preciezer te situeren, het is onbebouwd en de vijver is niet meer te zien. Over het grondgebruik (boomgaard, akker) is uit deze kaarten echter niks af te leiden. Op de topografische kaart van 1864 is loop van de spoorlijn reeds aangeduid, op die van 1884 is ook de Musselystraat afgebeeld. Op deze laatste kaart wordt er centraal van noord naar zuid een weg aangeduid op het plangebied, ongeveer op de plek van de huidige perceelsgrens en -muur. Op de topografische kaart van 1910 lijkt deze weg te zijn vervangen door gebouwen. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 zijn deze gebouwen/loodsen duidelijk te zien, op de luchtfoto van 2000-2003 is een deel ervan afgebroken, en op de luchtfoto van 2005-2007 zijn ze volledig verdwenen. Deze gebouwen maakten deel uit van de 'constructiewerkplaats Van Lierde', sedert 1876 gespecialiseerd in serrebouw. Deze bestond uit een langgerekte bakstenen fabriekshall onder zadeldak, met aanbouw onder lessenaarsdak tegen de voorgevel. Er was een valse keldering aanwezig, wat er op duidt dat de bouw van het gebouw gepaard ging met meer grondverzet dan standaard is bij dergelijke fabrieksloodsen. Afgaande op de luchtfoto's was het westelijke deel van het plangebied sinds 1971 steeds tuin, het oostelijke deel was fabrieksterrein met de fabriekshal tegen de perceelsgrens en ervoor (kant Musselystraat) een open ruimte met verharde zones en zones begroeid met gras.

Zottegem is gelegen in de leemstreek en ontwikkelde zich op de overgang van lagere gronden in het noordwesten naar een heuvelachtige zone in het zuiden. De stadskern bevindt zich op de noordwestflank van een heuvelrug. Op het gedetailleerde hoogtemodel is te zien dat het maaiveld van het plangebied het hoogst gelegen is in het zuiden (ca. +60,40mTAW), naar de Hospitaalstraat op, en lager gelegen naar het noorden toe (ca. +59,20m TAW). De hoogtedoorsnedes vertonen een enigszins geaccidenteerd verloop, wat kan duiden op een kunstmatige (menselijke) aanpassing van het maaiveld. Dit verloop is ongetwijfeld terug te brengen tot de fabriekshal die op het terrein stond en de recente afbraakwerken.

Er gebeurde in Zottegem nog geen archeologisch onderzoek aan de oostelijke rand van de stadskern. In de kern hebben meerdere waarnemingen echter al aangetoond dat er een goed bewaard bodemarchief aanwezig is, met voornamelijk sporen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijden. Toch zijn er ook in het centrum van Zottegem reeds sporen van oudere periodes aangetroffen (uit de bronstijd, ijzertijd en de Romeinse periode), die aantonen dat vóór de ontwikkeling van de middeleeuwse stad deze regio ook al werd bewoond. Archeologische sites met grondsporen uit al deze periodes kunnen ook aanwezig zijn op het plangebied. In situ bewaarde steentijd artefactensites worden niet verwacht op het plangebied, hiervoor is de ligging op een hellend terrein en veraf van een natuurlijke waterbron niet ideaal. Hoewel een deel van het terrein reeds onderhevig was aan enige verstoring (zone van de fabriekshal was halfonderkelderd, mogelijk was er eind 18de eeuw een vijver aanwezig op het terrein), is niet uit te sluiten dat er een archeologische site met grondsporen aanwezig is op het plangebied.

Op het terrein worden 2 losstaande meergezinswoningen opgetrokken: 1 in het westelijke deel, met 22 appartementen, en 1 in het oostelijke deel, met 31 appartementen. Voorafgaand de bouwwerken worden de aanwezige bomen, perceelsmuren en begroeiing verwijderd. Onder beide meergezinswoningen komt een gezamenlijke ondergrondse parkeergarage, die groter zal zijn dan de contouren van beide gebouwen en beide gebouwen ondergronds zal verbinden. De parkeergarage krijgt hierdoor een U-vorm. De toegang tot de parkeergarage wordt voorzien langsheen de noordelijke perceelsgrens van het terrein en zal uitweg geven naar de Musselystraat. Langs de meergezinswoningen worden terrassen en tuintjes aangelegd, die zich echter grotendeels boven de parkeergarage zullen bevinden. Tussen beide gebouwen wordt een wandelpad aangelegd dat de verbinding maakt met de smalle doorgang aan de Hospitaalstraat. In de zone tussen beide gebouwen die buiten de parking valt zullen diverse nutsvoorzieningen en -leidingen worden aangelegd. Het grootste deel van het terrein zal tot minstens 3m onder het maaiveld worden verstoord door de uitgraving voor de parkeergarage en de inrit ervan. De rest van het terrein zal tot ca. 1m diep verstoord worden door afbraakwerken, werfverkeer, omgevingsaanleg, met plaatselijke diepere uitgravingen voor aanleg van de nutsvoorzieningen.

Het plangebied kent potentieel voor archeologische sites met grondsporen uit diverse periodes. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkeling van oostelijke stadsrand van Zottegem. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na het verwijderen van de aanwezige begroeiing en bebouwing.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

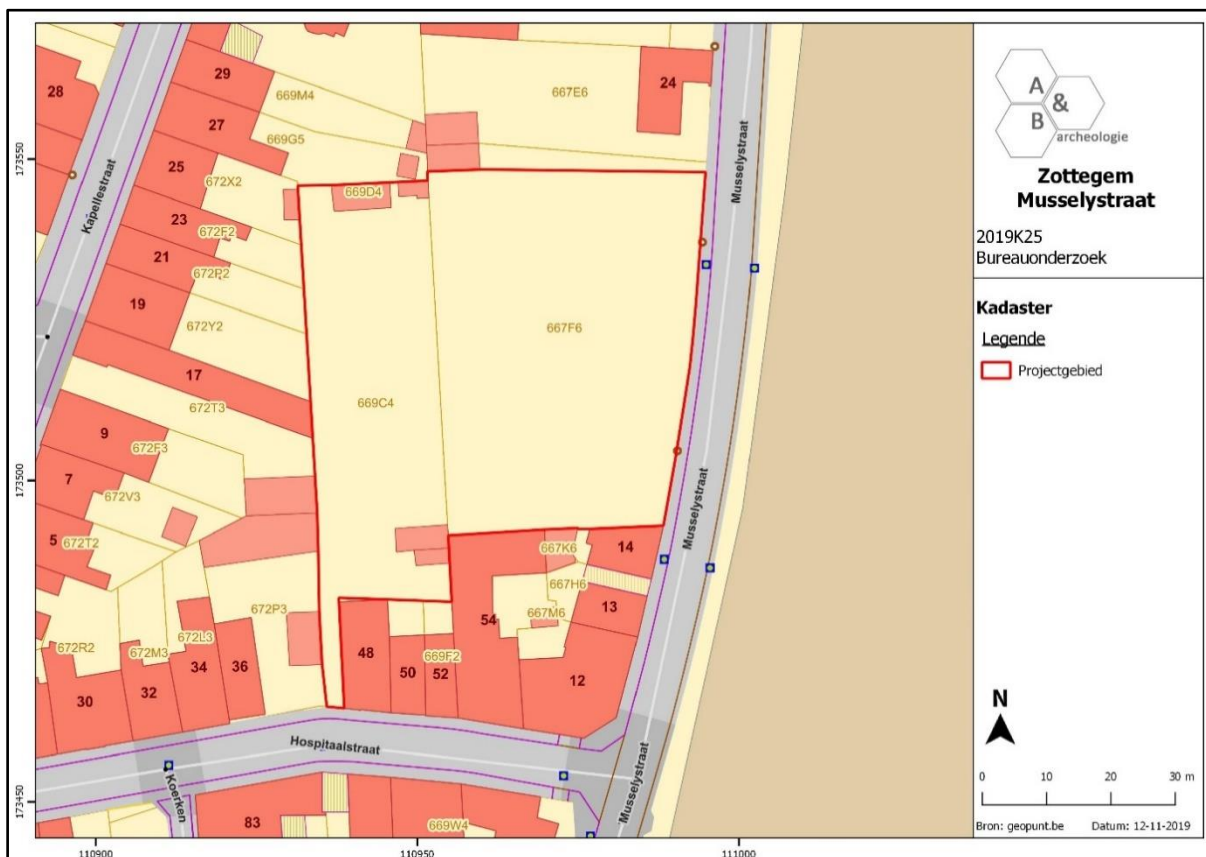
Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Zottegem, Musselystraat-Hospitaalstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 110759,82 en Y: 173400,06; X: 111176,53 en Y: 173623,10

Oppervlakte plangebied: 3511m²

Kadastergegevens: Zottegem, afdeling 1, sectie A, perceel 667F6, 669C4, 669D4

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Plangebied aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn er restanten bewaard van de zaken die te zien zijn op de cartografische bronnen (bvb. vijver, kruisbeelden, weg)?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het verder vooronderzoek kan pas aanvatten na het rooien van de bomen en het verwijderen van de gebouwen en de tuinmuren. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen stronken uitgetrokken of gefreesd worden en dat er geen funderingen uitgebroken worden. Op die manier wordt vermeden dat er niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd geraakt. De funderingen, de stronken en het wortelgestel kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

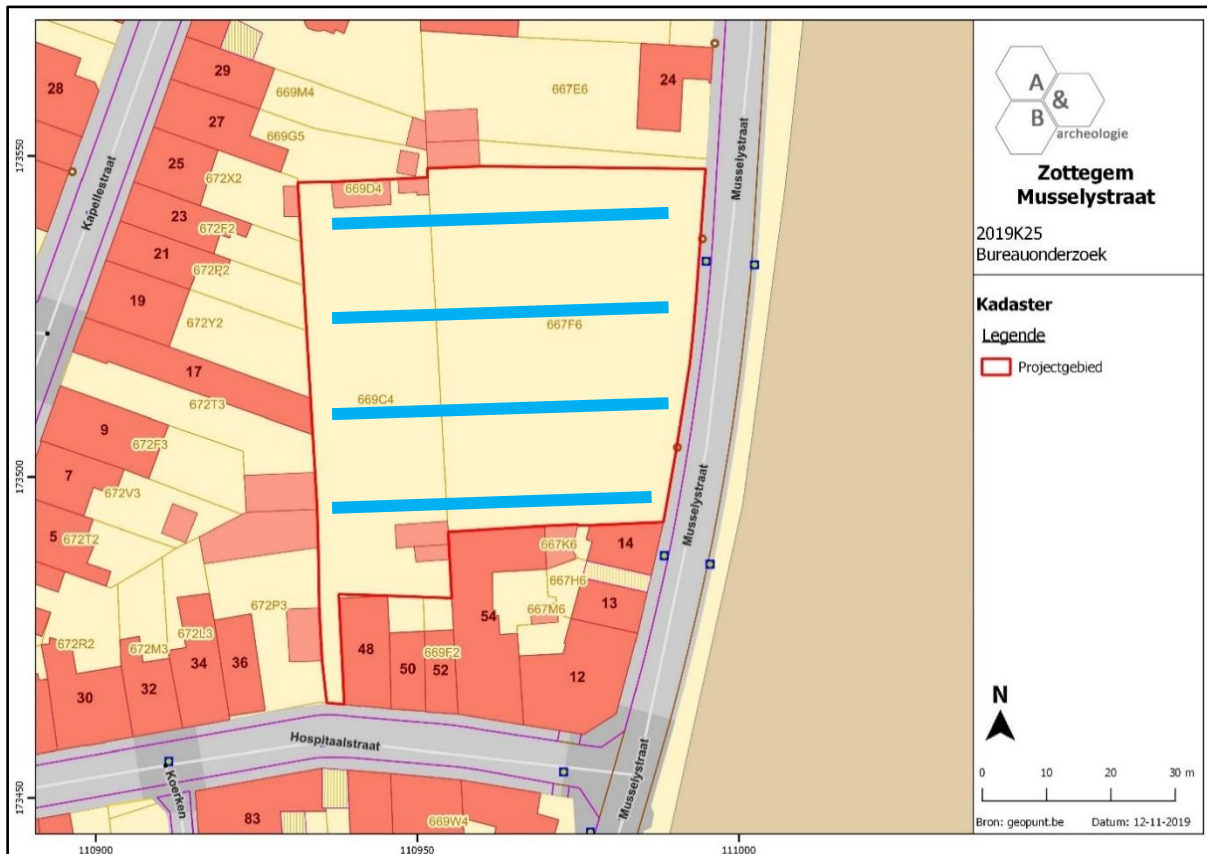
- Proefsleuvenonderzoek

Hoewel momenteel gelegen in een stedelijke context, bevond het plangebied zich tot diep in de 19de eeuw aan de rand van de stadskern van Zottegem, deels in tuin en deels in akkerland. Er wordt op het terrein dan ook geen complexe stratigrafie verwacht en er wordt een standaard proefsleuvenonderzoek geadviseerd.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. De sleuven zijn oost-west georiënteerd, om zo de gekende historische waarden – die afgaande op de cartografische bronnen hoofdzakelijk een noord-zuid verloop kennen – het best te kunnen vatten. De sleuven worden dus niet dwars op de helling aangelegd. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 351m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 88m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 439m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan (blauw) geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op leemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.